

Tanulmány

Szerkesztette: Winhardt Ildikó 2021

Készült a Dunaharaszti-ban 2019 - ben megtartott néptáncos konferencia előadása és egyéb 2017. és 2021. közötti kutatásaim alapján.

A tanulmányban a következő témákat járom körbe:

1. Az MNOÖ stratégiája 2020-ig és megvalósulás az északi régióban
2. Kurt Petermann munkássága és magyarországi gyűjtőkörútjai
3. Az eddig nyomtatásban megjelent magyarországi német néptáncok földrajzi felgyűjtési helyük szerinti elemzése
4. Összefoglaló a gyűjtőkörutak során felkeresett településekről és az örökség nyomtatásban való megjelenéséről, illetve a feldolgozásra váró anyagról
5. Az általam alkalmazott néptánc leírás szempontjainak keletkezése
6. Eredeti német néptáncok táncfolklorisztikai lejegyzése egységes adatlap alapján

1. Az MNOÖ stratégiája 2020-ig és megvalósulása az északi régióban

A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata 2016-ban megjelent „Strategie der Landesselbstverwaltung der Ungarndeutschen bis 2020” című kiadványa III., a kultúrával foglalkozó fejezetében ezt olvashatjuk: „A magyarországi németiség kulturális politikájának célja az épített, illetve tárgyi kulturális örökségünk, valamint az élményt adó, megélt kulturális örökségünk ápolása és újraélése generációkon át.”

Link:

<https://ldu.hu/wp-content/uploads/2021/10/mnoo-strategia-hu-online.pdf>

15. p.

A számomra legfontosabb megfogalmazást, ami igazán a kutatómunkám megkezdésére motivált a 16. oldalon találtam meg: „A 21. század globalizálódó világában felgyorsult a kultúrák egymásra hatásának folyamata és a tömegkultúra elterjedése veszélyezteti a hagyományos közösségi kultúrákat. A magyarországi német kulturális szereplők (tánc csoportok, zenekarok, kórusok stb.) az autentikus hazai német nemzetiségi kulturális örökséget ápolják, legyenek képesek



megkülönböztetni az értékeket a giccstől, a hagyományost az álnépies, szentimentális kulturális jelenségektől.”

Vagyis a négy éve megkezdett út összhangban van az országos elképzelésekkel. De a meghatározó definíció a cselekvési területeknél került pregnáns megfogalmazásra.

A cselekvési területek első számú indikátora:

„Az autentikus népviseletek, táncok és zenék meghatározottak, megőrződtek és elterjedtek.”

Mint az MNOÖ regionális irodavezetője az ÉMNÖSZ kulturális bizottságával évente szerveztünk a német nemzetiségi néptánc oktatók részére továbbképzéseket. Az irodavezető feladata volt a rendezvények látogatása, így felmérhettem a régiókban (Pest, Heves és Nógrád megye) hogyan is áll az AUTENTIKUS HAZAI NÉMET NEMZETISÉGI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG, - ezen belül a néptánc - ÁPOLÁSA.

1984-ben szereztem a Népművelési intézetben „C” kategóriás néptáncoktatói engedélyt, majd elkezdtem felgyűjteni szülőfalum Szigetújfalu sváb versikéit, mondókáit, gyermekjátékait, körjátékait. Szerencsémre az akkori zenetanárunk Hufnagl Aladár szívesen elvégezte a zenei lejegyzést. Akkoriban kezdte meg munkáját az 1952-ben megalakult német nemzetiségi néptánc utánpótlás csoportja, mely előadta egy sváb játékfűzés összeállításomat. Később módomban állt a gyakorlatban is megtapasztalni a gyermektánc csoport vezetését, melyet Szigetújfaluban 1989-től 2000-ig folytattam.

Az 1992-es újfalusi gyűjtés ma az ÉMNÖSZ kottatár menüpontja alatt megtalálható és letölthető. Hangzóanyag még nem készült.

Link: www.emnosz.hu

A néptánc oktatás által szerzett tapasztalatok, a Landesrat által 2 évente szervezett gyermektánc fesztiválokon, a pilisvörövári és pécsi továbbképzéseken megszerzett tudás alapozták meg a néptánc szemléletemet. Azután következtek az ARGE Kärnten és a Burgenlandi Néptánc Szövetségek által Ausztriában megszervezett egyhetes néptánc táborokon elsajátított eredeti osztrák, bajor és dél-tiroli néptáncok. Kezdett összeállni egy kép, hogy hol is tartunk az autentikus néptánc területén mi, magyarországi németek.

Ekkor 2018-ban a Lendvay utcai könyvtárból kikértem a fellelhető 4 db videokazettát, melyen Kurt Petermann által felvett eredeti néptáncok találhatóak és digitalizáltattam őket. A DVD-ből a könyvtárnak is adtam, én pedig egy külső winchesterre másoltattam őket. A munkát elvégző



vállalkozó a kéresemre településenként szétválogatva készítette el a digitalizálást. (Már, ahol be lehetett a feliratok alapján ezt azonosítani.)

Az igazi munka csak ekkor kezdődött el. 2017-ben az éves néptáncoktatói továbbképzést Vecsésen tartottuk meg, ahová elhívtam Heil Helmutot, aki a magyarországi német néptáncok igazi szakértője, több nemzetközi néptánc-tábor szervezője (öt egyhetes néptánc táboron én is részt vettem a 90-es években).

A vecsési rendezvény célja kettős volt: meghallgatni Heil Helmut előadásában a magyarországi német néptáncokról szóló előadását, ezen belül főleg a Kurt Petermann-os eredeti felvételek alapján a Pest megyei anyagra koncentráltunk. Másrészt a ceglédberceli és vecsési eredeti néptáncokat élőzene kísérettel tanították be a meghívott néptáncosok és oktatók. Többek részéről igazi rácsodálkozás volt, hogy nem csak híres koreográfusaink táncait taníthatjuk be csoportjainknak, hanem EREDETI AUTENTIKUS néptáncaink is vannak.

A Nemzeti Kulturális Alap jóvoltából Kaszás Sándor elkészítette Solymár, Tótvázsony, Szigetcsép néptáncainak kottáinak kiszenekei feldolgozását, de van harmonika kivonat is.

Lásd www.emnosz.hu. Elkezdődtek a táncházak, ahol harmonikás és hegedűs segítségével hoztuk vissza a régi Streichmusi hangulatot. Később ehhez csatlakozott a Hackbrett (kiscimbalom is) A táncházakban sváb népdalokat is tanítottunk.

A sikeres táncházakon felbuzdulva szintén a Nemzeti Kulturális Alap segítségével elindult egy kulturális adalékgyűjtés Kurt Petermann körútjaival kapcsolatosan. A szándék az volt, hogy a magyarországi németek körében- ahol Kurt Petermann járt a gyűjtőkörútja során – tartsunk egy szakmai napot, ahol bemutatjuk Kurt Petermann munkásságát, a megjelent néptáncokat és az „elfeledett örökséget”. Ezután levetítettük a helyi eredeti felvételeket, ahol a helyi csoportvezető elemezte táncfolklorisztikailag a látottakat. Ezután következett a táncház a helyi majd a Pest megyei német néptáncokkal. Sajnos a pandémia közbeszólt és a tervezett 8 településből csupán kettőben, Bonyhádon a MÓRÁGYI táncokat és ELEKEN sikerült a programot megvalósítani. Mórággyról egy fényképet kaptunk, ahol a Schneider családnál vendégelték meg a stábot egy ebéddel és egy még élő szemtanú nevét és telefonszámát kaptuk meg.

2. Kurt Petermann munkássága és magyarországi gyűjtőkörútjai

2.1. Kurt Petermann munkássága

A Lipcsei Táncarchívum honlapjának Mitglieder /Tanzarchiv Leipzig oldala kezdősorainak fordítása a következő:

<http://www.tanzarchive.de/mitglieder/tanzarchiv-leipzig/>

A Táncarchívumot 1957-ben Kurt Petermann az (egykori) Német Demokratikus Köztársaság (NDK) Lipcsében található un. Népművészetek Központi Házában alapította meg. Az ő vezetése alatt fejlődött (az intézmény) egy nemzetközileg elismert dokumentációs - és információs bázishellyé, mely a tánc minden területére kiterjedt. 1975-ben a Lipcsei Táncarchívumot az NDK Művészeti Akadémiája kirendeltségként bekebelezte, és az 1920-as és 30-as évek számos modern táncával bővítette az állományát. 1989 után a Lipcsei Táncarchívum Sachsen (Szászország) tartomány fenntartásába került - további felhasználás céljára - átadásra. 1993-ban a Lipcsei Táncarchívum bejegyzett egyesület gondozásába vette, majd 2011-ben az állomány gondozását a Lipcsei Egyetem Könyvtára vette át.



Kurt Petermann (1930–1984)

Petermann 1930 -ban született Holzweißigen bei Bitterfeld-ben. Lipcsében többek között zenetudományi és pszichológiai tanulmányokat folytatott. Abszolválása után tudományos munkatársa lett a Lipcsei Népművészeti Központ Kutatási Intézetének. Ebben a minőségében bízták meg 1957-ben a német néptánc archívum megalapításával, melyet nagyon gyorsan a tánc minden fajtájára kiterjedő dokumentációs - és információs bázishellyé fejlesztett, és amely Lipcsei Táncarchívum néven vált híressé. A tánc tudós Petermann az első német táncbibliográfia kiadásával, - mely a 15. századtól 1963-ig az összes német nyelvű táncsal kapcsolatos művet tartalmazza, - az egész világon híressé vált. 1984-ben halt meg.

A fordítás és a kép erről az oldalról való:

<http://www.bpb.de/geschichte/zeitgeschichte/deutschlandarchiv/140029/das-grosse-volkstanzbuch-von-herbertoetke?type=galerie&show=image&k=2>

Lásd még:

https://www.dancilla.com/wiki/index.php/Petermann,_Kurt

2.2 Kurt Petermann magyarországi gyűjtőkörútjai

Hogyan került Kurt Petermann Magyarországra gyűjteni, miként került kapcsolatba a magyarországi németiség akkori országos szervezetével, mely akkoriban a Demokratischer Verband der Deutschen in Ungarn nevet viselte. (Röviden csak a Német Szövetség-nek hívtuk.) Ez majd egy külön tanulmány része lesz, mivel hosszabb kutatást igényel. Az egykori régi dokumentációt a jelenlegi országos német önkormányzat átnézte és a Nemzeti Levéltárnak adományozta, így csak ott kutatható ezentúl, melyhez egy országos tudományos kutatóintézet igazgatójától lehet csak engedélyt kérni.

Így ismét csak az internet maradt, ahol a következő honlapról fontos információkat nyertem a legfontosabb történések megismeréséhez:

Eiler Ferenc: A magyarországi német kisebbség kronológiája 1945-2000

Link:

<https://adatbank.ro/regio/eiler/?ev=1971>



1971. december 6–11.

„Wild Frigyes Kóvágó Lászlóval, a Művelődési Minisztérium Nemzetiségi Osztályának vezetővel az NDK-ba utazott, ahol tárgyalásokat folytatott az NDK Kulturális-, Oktatásügyi- és Külügyminisztériumában, valamint a Liga a Népek Barátságáért (Liga für Völkerfreundschaft) vezető munkatársaival. Téma: a magyarországi németek oktatási és kulturális szükségleteinek kielégítésére vonatkozóan nyújtandó NDK segítség.”

1972. szeptember 14 – október 16.

„Kurt Petermann, a lipcsei Táncarchívum vezetőjének irányítása alatt 3 kutató érkezett Magyarországra, folklórgyűjtő körútra. 9 megye 32 községében készítettek film-, hang - és fényképfelvételeket. A gyűjtést az NDK Kulturális Minisztériuma 750 000 Márkával támogatta. 6000 méter filmszalagot használtak fel, 181 néptáncot örökítettek meg és 487 népdalt vettek fel hangszalagra.”

A Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet Népzene – és Néptánckutató Osztályával és az Archívummal 2019-ben vettem fel a kapcsolatot. Készséggel rendelkezésemre állt Erdélyi-Molnár Klára, aki a nemzetiségi gyűjteményeket kezeli. Segítségével megismertem az adatbázist, az online felület használatát és a Néptánc Tudástár KÉZIRAT címszó alatt az Akt. a 789. sorszám alatt megtaláltam Kurt Petermann 1972-es magyarországi gyűjtő körútjának jegyzőkönyvét, amit digitalizálva megkaptam.

A jegyzőkönyv dátum szerint felsorolja a terepmunka helyszínét, a résztvevő kutatókat, kísérőket, a felvett néptáncok neveit, a táncosok, zenészek nevét és életkorát. Igazi kincs. Így aztán elkezdhettem beazonosítani, hogy a jegyzőkönyvben szereplő táncok és a felvételeken látható-hallható anyagok mennyire egyeznek meg. Nagyon örültem, amikor pl. Pilisvörösváron 3 eredeti néptánc nevét is megtaláltam, de a felvételen sajnos csak a két koreográfia látható. Az eredeti néptáncok felvételei talán még nincsenek Magyarországon. Ezért is gondoltam, hogy amelyik településen a projektre fogadó készség van, fel kellene keresni és szemtanúk segítségével fel kellene idézni az előzményeket, az aznapi eseményeket és a település nemzetiségi életéről történő utóhatását is.

1973. március

„Cikk jelent meg a Nők Lapjában a magyarországi németek múltjáról és jelenéről, a "Reicht brüderlich die Hand!" sikeréről és Kurt Petermann gyűjtőútjáról.”

1973. június 25 – július 14.

„Háromhetes bentlakásos tanfolyammal kezdetét vette a 3 évre tervezett nemzetiségi továbbképző tanfolyam nemzetiségi táncegyüttesek vezetői számára. A program 1974 és 1975 nyarán további 3-3 hetes kurzussal folytatódott. A tanfolyam tematikája: művelődéspolitikai, népművelés, néprajz, zeneelmélet és gyakorlat.”

1974. szeptember 26– október 5.

„Petermann, aki már egyszer, 1972-ben gyűjtőmunkát végzett a német nemzetiség által lakott területeken, Magyarországra utazott, és az általa készített felvételek egy részét bemutatta néhány olyan településen, ahol két évvel korábban dolgozott. Az MTA Néprajzi és Népzenei Kutatócsoportja előtt vetítéssel egybekötött előadást tartott. 21 filmet kapott tőle a Szövetség. Második gyűjtőkörútján 28 helységben végzett kutatómunkát.”

Ezek szerint járt már itt korábban is és gyűjtött is? Ennek feltétlenül utána kell nézni! (szerk.)

1976. szeptember 12 – október 7.

„NDK-s kutatók magyarországi utazása. (Axel Hesse, Kurt Petermann) Előbbi népdalokat, utóbbi néptáncokat gyűjtött az NDK Akadémiája megbízásából.”

Sajnos az 1976-os gyűjtőkörút jegyzőkönyve még nem került elő a BTK ZTI Népzenei Archívumában. Mivel 1976-ban Solymáron is járt Petermann, ezért kikérte Berkes Eszter Solymár táncélete című cédulás anyagát, melyet digitalizálva kaptam meg. A digitalizált anyag tartalmazza az 1976-os solymári jegyzőkönyvet is. Szerencsénkre. Sajnos a többi település jegyzőkönyve, még lapul valahol.

Az 1977-es gyűjtőkörutat sajnos ez az összefoglaló nem említi meg.

Az 1977-es körút pontos ideje nincs meg, mivel a jegyzőkönyv sem került elő.

3. Az eddig nyomtatásban megjelent magyarországi német néptáncok földrajzi felgyűjtési helyük szerinti elemzése

Ahhoz, hogy megértsük, miért is érdemes foglalkozni a magyarországi német néptáncok északi régiós dokumentációjának feltárásával, egy kis elemzést végeztem. (A szerk. megj.: északi régió = Magyarország Balaton feletti részével, illetve ide jön még Elek.)

3.1. Kiss Gáborné tanulmányának elemzése

Kiss Gáborné tanulmánya első alkalommal a Tánc tudományi Tanulmányok 10. számában jelent meg 1978 - 79.

Másodszor: Kiss Gáborné: A magyarországi német tánc hagyomány és forrásai. 422. – 424. p. In: A magyar nép és nemzetiségeinek tánc hagyománya. Szerkesztette: Felföldi László – Pesovár Ernő. Planétás Kiadó, Budapest, 1997. 496. p. CD-ROM melléklettel.

Végül a „Beiträge zur Volkskunde der Ungarndeutschen 1979. évi számában Elly Kiss: Deutsche Volkstanzüberlieferungen im südischen Transdanubien címmel 185.p. – 445.p. német nyelven jelent meg.

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/ne_metek/beitrage_zur_volkskunde_der_ungarndeutschen/1979/pages/008_deutsche_volkstanzuberlieferungen.htm

A magyar nyelvű tanulmányból a megjelent néptáncokat vettem sorra gyűjtők és a gyűjtési hely szerinti csoportosításban.

Néptánc címe	Gyűjtő neve	Településnév	Megye
Hallod-e te Zsubri pajtás	GÖNCZI .F.		Somogy
Siebenschritt	K. HORAK	Bikács	Tolna
Siebenschritt	K. PETERMANN	Mecseknádasd	Baranya
Siebenschritt	K. PETERMANN	Szűr	Baranya
Kreuzpolka	K. HORAK	Ág	Baranya
Kreuzpolka	K. PETERMANN	Szűr	Baranya



Kreuzpolka	K. PETERMANN	Mecseknádasd	Baranya
Hupferisch	K. HORAK	Németbóly	Baranya
Hulaner	K. PETERMANN	Szűr	Baranya
Mailänder	K. HORAK	Szajk	Baranya
Rediwa	K. PETERMANN	Szűr	Baranya
Schubri	K. HORAK	Somogydöröcske	Somogy
Patsch – Galopp	K. HORAK	Kisnyárad	Baranya
Patsch – Polka	K. HORAK	Németbóly	Baranya
Patsch – Polka	K. HORAK	Ág	Baranya
Plätscher – Polka	K. HORAK	Somogydöröcske	Somogy
Platsch -rai	K. PETERMANN	Szűr	Baranya
Schustertanz	K. HORAK	Nágocs	Somogy
Nonnentanz (variációk)	K. HORAK		
Nonnentanz	K. PETERMANN	Szűr	Baranya
Kanassertanz	K. PETERMANN	Mecseknádasd	Baranya
Kanassertanz	K. PETERMANN	Szűr	Baranya
Huttanz	K. PETERMANN	Mecseknádasd	Baranya
Zippelpolka	K. PETERMANN	Szűr	Baranya
Krauteintreter	K. PETERMANN	Mecseknádasd	Baranya
Masur	K. PETERMANN	Szűr	Baranya
Golyatanz		Mecseknádasd	Baranya
Golyatanz		Szűr	Baranya

Összefoglalva:

Kiss Gáborné tanulmányában 11 Karl Horak által gyűjtött néptánc jelent meg nyomtatásban, melyből 6 Baranyából, 3 Somogyból és 1 Tolnából származik. Kurt Petermann gyűjtéséből pedig az összes néptánc Baranyából került feldolgozásra. A **mi körzetünkől egy sem** látott napvilágot. Ezért találó és pontos megfogalmazottságú a Beiträge periodikában a tanulmány címe a magyarul megjelenhez képest,

miszerint a tanulmány a Dél-Dunántúli német nemzetiségi néptánc hagyományokkal foglalkozik.

3.2. Lányi Ágoston munkássága

Dr. Kiss Gáborné: Egy élet a népművészet varázsában (2. rész) című cikkében találtam először Lányi Ágoston nevét Kurt Petermann gyűjtőmunkájának lejegyzésével kapcsolatosan.

Álljon itt a cikk ezen részlete a 2288. oldalról:

„Pilisvörösvár még egy névvel büszkélkedhet, Lányi Ágostonéval, aki a német táncmozgalom legsokoldalúbb szakemberévé vált az évek múlásával. Nemcsak pedagógiai munkája jelentős, melynek eredményeként Pilisvörösvár a mozgalom egyik vezetője lett, nagyon eredményesnek mondható, mint koreográfus is. Korábbi kompozíciói zsanertáncoknak mondhatók. Ilyenek például a „Komm tanz mit mir” vagy a „Kränzlein” (szerk. Koszorúcska, magam is táncoltam).”

Később már a Petermann-gyűjtés anyagának birtokában, hazai német elemekből komponált sikeres műveket. Ilyen a „Szűri táncok” vagy a „Bánfalvi táncok” című kompozíciója. Figyelemre méltó „Csallóközi németes” című koreográfiája is, amelynek tételei „Sottis” (szerk. Schottisch), a Schusztteres, a Mazurka és a Fenyegető”, minden német nyelvterületen, így nálunk is fellelhetők voltak.”

„A legutóbbi időkig jelentős Lányi Ágostonnak az együttesek munkáját nagyban támogató táncleíró tevékenysége is. A nyolcvanas évek második felében indította el a Német Szövetség az „Ungarndeutsche Volkstänze” (Magyarországi Német Néptáncok) kiadványsorozatát, amelynek ő a szerkesztője is. Ezeket a Szövetség terjesztette sokszorosítva, az ő leírásában. Az első kötet 1986-ban jelent meg, 1987-ben a második. A harmadikban szereplő gyermekjáték- és játékfűzés leírását is ő kezdte el, de sajnos hirtelen halála végett vetett áldásos tevékenységének.”

Ezek szerint a nyolcvanas évek második felében Kurt Petermann eredeti anyagai egy részének feldolgozásával koreográfiák készültek, neves szakemberek tollából, melyek nyomtatásban megjelentek.

Éppen ezért Lányi Ágoston hagyatékának átvizsgálása, életútjának feltérképezése rendkívüli jelentőségű feladat.

3.3. Heil Helmut munkássága

A magyarországi német néptáncok írásos lejegyzésével nagy szerencsénkre 1991-től 1998-ig Heil Helmut is foglalkozott. A Magyarországi Német Néptánchagyományok Ápolása Alapítvány segítségével 4 füzetet adott ki, melyek megjelenési sorrendje a következő:

1991. Ungarndeutsche Volkstänze Heft 1. Heil Helmut gyűjtése és lejegyzése. Heil Helmut és Karl Horak előszavával, bevezetőjével.

1992. Ungarndeutsche Volkstänze Heft 2. Karl Horak gyűjtése és lejegyzése. Összeállította: Heil Helmut.

1993. Ungarndeutsche Volkstänze. Kurt Petermann gyűjtése, Heil Helmut lejegyzése.

1998. Ungarndeutsche Volkstänze. Karl Horak gyűjtése és lejegyzése. Heil Helmut összeállítása.

Ma 2020 van. 1998 óta, vagyis 22 éve 4 füzet jelenik meg, újabb lejegyzések és kiadások nem történtek a „Stiftung Ungarndeutsches Volkstanzgut” (Magyarországi Német Néptánchagyományok Ápolása Alapítvány) részéről.

Mivel e tanulmány Kurt Petermann magyarországi gyűjtőkörútjával és annak anyagával foglalkozik, álljon itt a 3. kötet előszava magyar fordításban:

„Még nagy terveket szőttünk, amikor 1984-ben a 7. osztrák néptánctalálkozón találkoztunk. Egy szoros együttműködést terveztünk, mégpedig az általa lefilmezett néptáncok lejegyzését, és azt, hogy Lipcsében meglátogatom a néptánc archívumot, ott kutathatok.

December végén érkezett a hír, hogy Kurt Petermann karácsony és szilveszter között életét vesztette.

A 2. füzetem megjelenése után, melynek egy részét Karl Horak gyűjtőmunkájának megjelentetésére fordítottam, ezt a 3. füzetet a Kurt Petermann gyűjtésnek szentelem.

Legelőször is két gondolattal szeretném kezdeni. Az egyik, hogy Kurt Petermann néptánc gyűjteménye sok újat és jelentőset hozott napvilágra, a másik, hogy nagyrészt, a Karl Horak által a 30-as években felgyűjtött néptáncok még ma is élők és szükséges a leírásuk.

Kurt Petermann, a lipcsei táncarchívum egykori vezetője 1972-ben az akkori magyarországi Kulturális Minisztérium felkérésére és az egykori NDK hathatós anyagi és erkölcsi támogatásának eredményeképpen egy, az egész országot átfogó néptánc- és népdal gyűjtést folytatott le.

A teljes anyag feldolgozása - néhány táncról eltekintve - már nem sikerült neki.

Ami a két gyűjtési anyagot (Horak és Petermann) illeti, meg kell állapítsam, hogy bár néhány dolog megváltozott, Petermann leírásai esetében – alapjában véve a néptáncok változatlanul megmaradásra kerültek.

A néptánc esetében a személyiség, a táncos tudása – melyek az állandóan változó időkben nagy szerepet játszottak, épp ez adja meg a néptánc sajátosságát.”

3.3.1. A harmadik füzet szerkezeti felépítése

A tartalomjegyzék a néptáncok címe szerinti ABC rendben közli az oldalszámot.

A néptánc közösség általi elnevezése mellett a szerkesztő a jobb első sarokban megnevezi a gyűjtés helyét településnévvel és a megye nevével is. Ezután megadja a tempót.

Majd a tánc dallamának kottája következik. Ezután a tánc leírása, melyhez az első füzetben találunk egy rövid szakkifejezés magyarázatot. Az itt megadott „Fachausdrücke Volkstanz” szakirodalom a rendelkezésünkre áll.

Végül, ha van szövege a dalocskának, akkor azt is közli tájnyelven.

3.3.1.1. A harmadik füzet néptáncai településekre bontva

Nagy betűkkel közlöm ABC sorrendben a település, majd a megye nevét. Ezután megadom azt az évszámot, amikor **Kurt Petermann gyűjtötte** a táncot, majd a tánc német/sváb neve következik és az oldalszám, ahol a néptánc a füzetben megjelent. Végül az alapítvány jóvoltából megjelent dupla CD-n hol található a néptánc zenéje.

Településnév	Megye neve	Gyűjtés éve
--------------	------------	-------------



ELEK	Békés megye	1976
	Schuster – 5. oldal	
	Kurt Petermann Schustertanz néven írja	
HAJÓS	Bács-Kiskun megye	1972
	Kopf Z'somm' 7. oldal	
	Florschita 15. oldal	
	Fengala 17. oldal	
HARTA	Bács – Kiskun megye	1972
	Judenpolka 6. oldal	
KECSKÉD	Komárom -Esztergom megye	1972
	Siebenschritt 9. oldal	
KŐSZEGFALVA	Vas megye	1977
	In der grünen Wiese (Auf der grünen Wiese) 11. oldal	
MÁRIAHALOM	Komárom-Esztergom megye	1972
	Tschupei	
MECSEKNÁDASD	Baranya megye	1972
	Siebenschritt 10. oldal	
	Hergottsvegele 16. oldal	
	Krauteintreter (Mazur) 21. oldal	
	Kreuzpolka 22. oldal	
	Huttanz (Kusstanzspiel) 23. oldal	
	Ganasser 24. oldal	

MÓRÁGY	Tolna megye	1976
	Herr Schmidt 18. oldal	
NEMESNÁDUDVAR	Bács-Kiskun megye	év nélkül
	Fingertanz 14. oldal	
	Wetzer 19. oldal	
NÉMETKÉR	Tolna megye –	1977
	Treppler 8. oldal	
PÁRI	Tolna megye	1977
	Wart nur du 12. oldal	
TÓTVÁZSONY	Veszprém megye	1972
	Stolze Hoffertige 20. oldal	

A 20 nyomtatásban megjelent néptánc gyűjtési helyszíne szerint az északi régióban található: **Tótvázsony, Máriahalom, Kecskéd, Kőszegfalva**, ez összesen négy táncot jelent. Ha a szórványtelepülést, **Eleket** is beleszámítjuk, akkor öt néptánc a húszból, vagyis egyötöd - négyötöd az arány a Schwäbische Türkei javára.

4. Összefoglaló a gyűjtőkörutak során felkeresett településekről és az örökség nyomtatásban való megjelenéséről, illetve a feldolgozásra váró anyagról

4.1. Az 1972-es gyűjtőkörút állomásai:

feldolgozva, megjelent nincs feldolgozva, ill. kikutatni
 Ágfalva Győr - Sopron



	Ceglédbercel	Pest 6 néptánc
	Császártöltés	Bács – Kiskun
	Csolnok	Komárom 6 néptánc
	Farkasgyepű	Veszprém
	Hajós	Bács – Kiskun 9 néptánc
	Harta	Bács – Kiskun 5 néptánc
	Kecskéd	Komárom
	Máriaalom	3 néptánc
Mecseknádasd	Baranya 6 néptánc	5 néptánc
	Nemesnáduvar	Bács – Kiskun
	Palotabozsok	Baranya 3 néptánc
	Pári	Tolna
	Pilisvörösvár	Pest koreográfiák és 3 eredeti néptánc, nincs film
	Pula	Veszprém 6 néptánc
	Pusztavám	Fejér
	Rátka	Borsos-Abaúj-Zemplén
	Sopron	Győr – Sopron
Lányi Ágoston: Bánfalvi táncok	Sopronbánfalva - Ágfalva	Győr -Sopron
	Soroksár	Budapest koreográfiák
Szűr	10 néptánc	
		Tarján Komárom nincs meg a film
	1 néptánc	Tótvázsony Veszprém 5 néptánc
		Töttös Baranya
	Véménd	Baranya több gyerektánc, 2 néptánc
	Vértesacska	Fejér 9 néptánc

4.2. Az 1976-os gyűjtőkörút állomásai:

Elek	Békés
Mórágyp	Tolna
Solymár	Pest 6 néptánc 1 zene

4.3. Az 1977-es gyűjtőkörút állomásai:

Elek	Békés	
Feked	Baranya	
Kőszegfalva	Vas	
Lókút	Veszprém	
Mány	Komárom	
Németkér	Tolna	
Szigetcsép	Pest	3 néptánc
Szigetszentmárton	Pest	nincs meg a film, csak fénykép
Taksony	Pest	3 néptánc

5. Az általam alkalmazott néptánc leírás szempontjainak keletkezése

5.1. Szakpublikációk tanulmányozása

A megfelelő forma és szerkezet kialakításához tanulmányokat, publikációkat kerestem. Először Felföldi László tanulmányával ismerkedtem meg, mert érdekelt, hogy mi is az a táncfolklorisztika.

Link:

<https://www.zti.hu/tanc/tanckutatas.htm>

Felföldi László Néptánckutatás. Tudományterületi helyzetelemzés

5.1.1. A tudományág rövid jellemzése

„A néptánckutatás (táncfolklorisztika, ill. újabb nemzetközi elnevezéssel etnokoreológia) a táncstudomány és a néprajztudomány közös problémáinak megoldására a 20. században kibontakozó tudományág. Elméleti háttérének, módszertani elveinek, kutatási modelljének kialakításában eleinte nagyobb szerepet játszott a néprajz, a tánc történet és általában a művelődéstörténet, későbbi fejlődését az általános



folklorisztika, az etnomuzikológia, a mozgáselmélet és a nyelvészet módszereinek alkalmazása határozta meg. Így jött létre az a komplex kutatási szemlélet, amelynek alappilléreit a formai, a funkcionális és a zenei szempontok együttes alkalmazása jelenti. A tudományág sajátossága abból adódik, hogy a magyar és kelet - európai hagyományos tánckultúra mozgófilm, szöveges ill. hangzó dokumentumok formájában rögzített tényeit az európai tánckultúra keretébe ágyazva értelmezi, rendszerezi, s így igyekszik használható forrásanyagot szolgáltatni a folklorisztika, a táncelmélet, az etnomuzikológia és a művelődéstörténet számára. Az alapkutatásokon kívül a táncfolklorisztika igyekszik egységes mederbe terelni a néptáncsal kapcsolatos alkalmazott kutatásokat (néptáncoktatás, tánckritika stb.) is. Ezzel a tevékenységével a néptánc kutatás közvetlen hatással van a táncos műveltség általános színvonalának emelésére és a hagyományos kultúrák felelevenítését célzó revival mozgalmakra.”

5.2. A magyarországi német néptánc és fajtái

Ahhoz, hogy elkezdhessem az északi régió – főleg a Pest megyei-néptáncok leírását, először meg kellett ismerkednem a német néptánc főbb jellemzőivel, a néptáncok csoportosításával, a néptáncok egymásra hatásaival, a táncélettel és a táncdialektusokkal.

Ehhez először a Tánc tudományi Tanulmányok 10. számából kezdtem tanulni Kissné Elly dolgozata alapján a következőket:

5.2.1. A német néptánc főbb jellemzői

Többnyire

- kötött, szabályozott szerkezet: motivika, tánc felépítése, térbeli elhelyezkedés, dallamazonosság;
- strófikus felépítés;
- a dallamot éneklik, mivel a mozgásanyag nem jelent különösebb fizikai igénybevételt;
- zenében a 3/4-es keringő és a 2/4-es polka uralkodik (Ländler, Masur kimaradt ? a szerk.)

5.2.2. A néptáncok csoportosítása

Szóló – páros – körtánc

Szóló – Zsubritánc – HORAK – Vargha Károly eltérő vélemény
(német tánc vagy átvétel)

- ügyességi táncok Geschicklichkeitstänze
- mesterségtáncok: a nyugati céhes ipar hagyományai
- figurális vagy térformációs táncok Figurentänze
- táncforma, amely egymás után következő különböző táncmotívumokból áll. (Goldschmied 1967.)

„A magyarországi német táncokat Karl Horak a gyűjtése után megjelent tanulmányában 4 fő csoportba osztotta, melyek a következők:

- figurális táncok
- táncjátékok
- körtáncok
- az idegen népektől átvett táncok

Honnan származnak?

- betelepüléskor hozták magukkal
- mesterré válás, vándorlás során
- katonaság idején megtanulták, hazahozták

A mesterré válás alatt elsajátított néptáncokra és a népek/ nemzetiségek egymásra hatására szép példa a Csoltói házaspár koreográfiája, melyet a Testvériség Német Nemzetiségi Néptánc Együttes Sopron ad elő TALÁLKOZÁSOK címmel:

<https://www.youtube.com/watch?v=u9HcUtAixvU>

5.2.3. A Nyugat-Európai táncok történeti forrásainkban

420 – 421. oldal

A német langaus és stájer; gombostő – gyertyás, - sövény, cziczka – farkas – medve – barát – vánkös – lapoczkatánc

5.2.4. Kölcsönhatások

421 – 422. oldal

- átvétel a környező kultúrákból
- idegen motívumokkal lett kiegészítve / bővült
- a német karakter megmaradt / soha nem került feledésbe



Pl. Gólya, Kanásztánc, Hogy a csibe? nem német táncok, de mint a sajátjukat táncolták.

A magyarok is átvettek táncokat: Schustertanz, Kreuzpolka, Siebenschritt.

Igen részletesleírást találunk erről a sulinet-örökségtárban:

<https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/muveszetek/tanc-es-drama/a-magyar-neptanc-tipusai/2/polgari-tarsastancok/elnepiesedett-polgari-tarsastancok>

Összehasonlításképpen megnézhetünk egy régebbi felvételt a Csallóköz polgári táncairól:

https://www.google.com/search?q=csall%C3%B3k%C3%B6z+polg%C3%A1ri+t%C3%A1ncok&oq=csall%C3%B3k%C3%B6z+polg%C3%A1ri+t%C3%A1ncok&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOTIHCAEQIRigAdIBCjEyNzkYajBqMTWoAgiwAgE&sourceid=chrome&ie=UTF-8#fpstate=ive&vld=cid:249b0dc2,vid:WLQdp4MRkBU,st:0

Lásd még Dóka Krisztina: A magyar táncfolklór átalakulása (1896 – 1945) Doktori disszertáció. Budapest 2011. 90 p. – 113. p.

<https://doktori.btk.elte.hu/lit/dokakrisztina/diss.pdf>

5.2.5. Táncélet

450. p.

Legtáncosabb a farsang, átlában 3 napos, Húsvét, Pünkösöd, búcsú.

Legjellemzőbb a lakodalom alkalmával: a hagyományátadás helyszíne – régi néptáncok, táncos játékok.

Egyéb alkalmak: - kukoricafosztás, tollfosztás, kenderfonás, disznóölés.

Később: legénybál, asszonybál, nők bálja. Egy-egy egyesület tartja, pl. tűzoltóság, sportegyesület. (a szerk.)

Az evangélikus németek visszafogottabbak, a katolikus németek táncosabbak.



Lásd még Márkus Éva: Zur Volkskunde der Ungarndeutschen. Trezor Kiadó 2010. 272-293. p.

<https://mek.oszk.hu/09000/09086/09086.pdf>

5.2.6. Táncdialektusok

451.p. 6 német táncdialektus – földrajzi egységekre tagolás

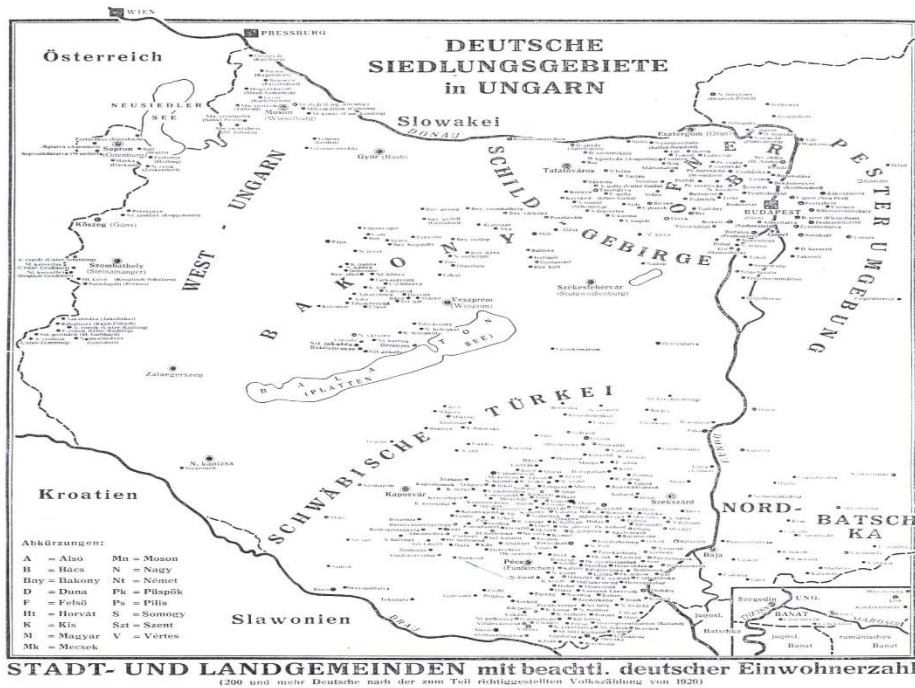
Heil Helmut Néptánc és identitás 2. oldal

http://www.naputonline.hu/naput-kiadvanyok-arhiv/naput_2008/2008_05/107.htm

„A magyarországi német táncok főbb területei:

- a legnagyobb, leggazdagabb táncanyaggal a három megyét (Baranya, Tolna, Somogy magában foglaló „Schwäbische Türkei” rendelkezik a másik nagy terület a „marsot” és sok egyéb táncot felvonultató Bácska;
- ezután a Balaton-felvidék és a Bakony következik,
- a nyugat – magyarországi határvidék,
- az un. szórványtelepülések, mint pl. Elek és Gyula délkeleten, Rátka és Hercegkút északkeleten, illetve Berkenye, Szendehely a Börzsöny lábánál”

A szerkesztő megjegyzése: Ami ebből a felsorolásból is kimaradt, az az un. Pester Umgebung (Csepel-szigeten lévő sváb falvak, Dunaharaszti, Taksony, Vecsés, Ceglédbercel, Iklad) és az Ofner Bergland (Budai hegyvidék és pilisi sváb falvak). Íme egy 1930-as évekbeli térkép.



6. Eredeti német néptáncok táncfolklorisztikai lejegyzése egységes adatlap alapján

NÉPTÁNC NEVE

Gyűjtés helye – Településnév / megye neve

Gyűjtő neve, gyűjtés időpontja

Táncdialektus – földrajzi elhelyezkedés pl. Ofner Bergland

Tánc típus

szóló-páros- hármás – több pár, páratlan

figurális – körben járt – táncjáték – más népektől átvett - egyéb

Táncleírás van, magyarul – németül nincs
ki készítette

Kiindulási helyzet, fogás, a néptánc ütemeke szerinti leírása

Szöveg A dallamhoz tartozik-e szöveg igen – nem

helyi tájnyelven van – német nyelvű

Tánc történet



